

Vai naudas līdzekļu pārskaitījumi no kopdzīvē dzīvojošiem partneriem ir apliekami ar iedzīvotāju ienākuma nodokli? 1/7/25

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Konsultants nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Aleksandrs Afanasjevs

Projektu vadītāja nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC Latvija
Viktorija Lavrova

Saskaņā ar tiesisko regulējumu laulību noslēgušās personas uzņemas juridiskās saistības un piemēro tiesības. Piemēram, ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) neapliek naudas līdzekļus, kas saņemti no laulātā. Pašlaik personas mēdz nenaslēgt laulību, bet gan dzīvo vienā mājsaimniecībā, tostarp ar kopīgiem bērniem. Ņemot vērā, ka tādas attiecības pēc būtības veido laulībai raksturīgu kopdzīvi, rodas jautājums, vai šo IIN atbrīvojumu varētu attiecināt arī uz nelaulātām, bet kopā dzīvojošām personām. Uz šo jautājumu vienā no pēdējiem spriedumiem (Nr. A420156821) atbildēja Latvijas Republikas Senāts (Senāts), kas aplūkots šajā īsziņā.

Lietas būtība

2020. gada 12. novembrī Valsts ieņēmumu dienests (VID), veicot datu atbilstības pārbaudi, pieņēma lēmumu aprēķināt IIN un nokavējuma naudu personai A (Pieteicēja) par 2018. gadā gūtajiem ienākumiem. Gūtos ienākumus veidoja no personas B (Partneris) saņemtie naudas līdzekļu pārskaitījumi, kas pārsniedza ar likumu "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" (IIN likums) noteikto no citas fiziskas personas saņemtā neapliekamā ienākuma sliekšni - 1425 EUR gadā.

Pieteicējai ar Partneri nebija noslēgta laulība, bet bija kopīgs bērns. Pēc abu sniegtās informācijas viņi dzīvoja kopā dzīvoklī, kuru nebija deklarējuši kā savu dzīvesvietu. Pēc personu paskaidrojumiem Partneris veica līdzekļu pārskaitījumus, lai uzturētu Pieteicēju un viņu kopīgo bērnu.

Izvērtējot situāciju, VID atzina, ka ar IIN ir apliekami Pieteicējas gūtie naudas līdzekļi, izņemot minēto neapliekamo ienākumu un summu, kas bija paredzēta Pieteicējas un kopīgā bērna ikdienas izdevumu segšanai. Tā kā Pieteicēja nespēja pierādīt bērna uzturēšanā ieguldīto naudas summu, VID aprēķināja uzturēšanas izdevumus, ņemot vērā tā brīža minimālo mēneša algu.

Pieteicēja vērsās tiesā ar lūgumu atcelt aprēķināto nodokli, un beigās šī lieta nonāca līdz Senātam, kas izskatīja VID kasācijas sūdzību.

Senāta spriedums

Izvērtējot lietas apstākļus, Senāts secināja, ka:

1. IIN likuma 9. panta pirmās daļas 35. punkta "a" apakšpunkta noteiktais IIN atbrīvojums dāvanām no fiziskām personām, ja dāvinātāju ar maksātāju saista laulība vai radniecība līdz

trešajai pakāpei Civillikuma izpratnē, attiecas tikai uz laulātajiem un radniekiem. Proti, nav pamata piešķirt dažādu dzimumu partneriem, kuri dzīvo neregistrētā kopdzīvē, tādas pašas tiesības uz IIN atbrīvojumu kā laulātajiem.

2. Atbilstoši Civillikuma noteikumiem laulība ir divu pretēja dzimuma personu līgums par kopdzīvi, kam ir tiesisks spēks. Turpretī neregistrēta kopdzīve atšķirībā no laulības nebalstās uz likumā noteikto līgumu par kopdzīvi un attiecīgi pastāv bez jebkāda tiesiska pamata.
3. Ja neregistrētu kopdzīvi pielīdzinātu laulībai, tiktu radīta netaisnīga situācija, ka, no vienas puses, neregistrētās kopdzīves partneri varētu baudīt priekšrocības, kādas ir laulātajiem, savukārt, no otras puses, tie neuzņemtos saistības un atbildību, kas izriet no laulības līguma. Tāpēc neregistrētai kopdzīvei nav piemērojamas normas nedz personīgo tiesību, nedz mantisko attiecību jomā. Senāta ieskatā, ja personas izvēlas dzīvot neregistrētā kopdzīvē, tām jāreķinās ar to, ka tās nevarēs baudīt tās nodokļu priekšrocības, kādas ir laulātajiem.

Vienlaikus Senāts iebilda tiesas argumentam par to, ka visai naudas summai varētu piemērot IIN likuma 9. panta pirmās daļas 11. punkta atbrīvojumu, kas attiecas uz uzturlīdzekļiem.

Fakts, ka Pieteicēja ar bērnu dzīvoja kopā, nevar pamatot IIN atbrīvojuma piemērošanu, pat ja saņemtie līdzekļi bija izlietoti tādas dzīvesvietas uzturēšanai, kur dzīvoja kopīgais bērns. Šajā situācijā Pieteicējai būtu jāpamato, cik lielu daļu no līdzekļiem var uzskatīt par tādiem, kuri tika izlietoti bērna izdevumu segšanai, iesniedzot VID atbilstošus pierādījumus.

Ņemot vērā konstatētos apstākļus, Senāts pieņēma lēmumu atcelt tiesas spriedumu un atgriezt to jaunai izskatīšanai.

Komentāri

Ar šo spriedumu Senāts kārtējo reizi apstiprināja, ka IIN atbrīvojums dāvanām no fiziskām personām ir piemērojams tikai laulātajiem un radniekiem līdz trešajai pakāpei Civillikuma izpratnē. Tas, ka personas dzīvo vienā mājāsaimniecībā un ka tām ir kopīgi bērni, nav noteicošais faktors IIN atbrīvojuma piemērošanai, jo tas prasa tiesisku attiecību esamību.

Vienlaikus Senāts arī norāda, ka personām, kuras saņem uzturnaudu bērna uzturēšanai, jābūt pierādījumiem par šo naudas līdzekļu izlietojumu bērna ikdienas izdevumu segšanai. T.i., personai ir pienākums iesniegt VID nepieciešamos pierādījumus, lai pamatotu IIN atbrīvojuma piemērošanu uzturlīdzekļiem.

Tomēr laulības noslēgšana nav vienīgais variants tiesisku attiecību dibināšanai, lai piemērotu IIN atvieglojumus. No 2024. gada 1. jūlija divām pilngadīgām personām ir tiesības reģistrēt partnerību pie notāra, ja tās apliecinās, ka viņām ir tuvas personiskas attiecības un kopīga saimniecība. Lai gan partnerība nav pielīdzināma laulībai, noslēdzot notariālo aktu par partnerību, personām ir tiesības baudīt tādas pašas nodokļu priekšrocības kā laulātajiem, tostarp IIN atvieglojumus.